

મનસુખી મનાજીત અને
અમર ગુજરી

મનસુખી મનાજીત અને અમર ગુજરી.

૫૩૫

યાને

ગુજરાતી ભાષાનાં ખેતો.

અને

ખીજી કવીતામાં,

“મનસુખ”ની કલંમથી લખાએલી, પાક ખોદા-
તાજાની જનાખમાં ગુજરાવાની અરમે—
અથવા પહડવાની મનાજીતો,—તેમજ
ખીજી ખાખતો.

આંક ખીજો.

મુંખઈ,

નિયત પ્રેમમાં ન્હાનાભાઈ રૂસ્તમજી રાણીનાએ છાપીછે.

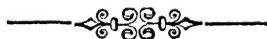
અક્ટોબર ૧૮૭૧.

કીમત રૂ૦૧

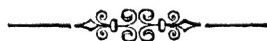
ખબર.

આપ્પે મુજબનાં ચોપાંનીઆંના ખીજ આંકો હવે પછે ૬૨
મહીને એક અથવા બે છપાઈ બાહરે પડતા રહેશે—
અને જેવી કીસમની બાબતો પેહલલા તથા —
ખીજ આંકમાં છપાઈછે તેવીજ બાબતો ઉપર
ખીજ બાબતોખી દાખલ કરી અને
તેમ આપ્પે ચોપાંનીજ ઉપોચ્ચાગી
અને વાંચવા લાગ્ગેકનું
કરીઆમાં આવશે.

દરએક ચોપાંનીઆંની કીમત રૂ૦ લીધામાં આવશે.

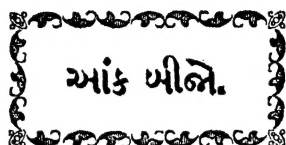

કોટમાં મોટાં દેવલ આગલ યુનિયન પ્રેસમાંથી મલશે.

(Registered under Act XXV. of 1867.)

મનસુખી મનાજત અને અરજ ગુજરી.

નાં ૧૪.

મનાજત.

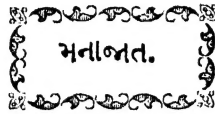
(ખેતા.)

એ ભલાં દીલના ભોમીઆ ! એ પદના નેઆધીસ !
એ દુખેઆના દાતા ! એ દાદના અજીજ !
એ હીંમતના કેવલા ! એ અકલે અવલ !
એ હાજતમંદના કાજ ! એ નીરખલનાં પલ !
પલ ચાહુંચ હું તુંથી, તું પલ આપ મહને,
રાજ થસ હું તુંથી થોડે ઈઆ ઘણે.
દુખેઆની નજરથી જો આ દીલનો પાગ,
કે છે તાંહાંના ગુલોપર શી રીતના ડાહગ.
જોએ કોણ એ ડાહગો તું ડાકટર વગર ?
ધોએ તેમને કોણ તાંહાં તું દાદાર વગર ?
કીઆ માલી સમજે ખુદ જડ—મુલની વાત ?
હાજત જોયું ખાત—જલ આપે કોણનો હાત ?

સુકતા—મરતા રોપો સાચવે કીઓ નર ?
 કોણ પાસે જાજી—કોણને પુછું હુંનર ?
 ન સંમજે કોઈ દુખડું—ન સંમજે સખખ,
 ન સંમજે કોઈ વર્ધદું—ન સંમજે કસખ.
 વાસતે એ ખોદા—એ ખાલેક કવી,
 મીઠાડ દુખડાં કુલ રેહમનું જલ વરસાવી.
 થંડકના મલંમથી યુજવ બલતા ગાહ,
 રૂજવ વેહતા જખંમની રસીદાર રાહ.
 કરતુક તરફ નહી—પણ મુજ હાલતપર જો,
 માહારી તરફ નહી—પણ ખુદ મરવતપર જો.
 બંદો હું મીસકીન—ગુનાહમાં નાંચાર,
 નાંચારને તું વગર કોણ પાડે પાર ?
 ખફૂગીનાં દીલની દાંમન ખાલી કર,
 નેગાહકર મુજ કરતુકનીજ જંજલીપર.
 મુંકે મોહપતની જંમ આ ખાલી હાતમાં,
 બેહોશ કરી પોંચાડ ખુદ નીજતમાં.
 ભાએગવંતો તે જે પીએ એ શરાબ,
 સુખી તે જે ભોગવે તેની કેફમાં ખાબ.
 કુલ આપોમાં એજ રીતનો ખાબછે હલાલ,
 બાકી બીજા ખાબના “મંનસુખ” છે જંજલ.

નાં ૧૫.

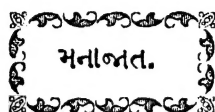

(ઠાહરાની ઢપમાં પહલવું.)

ગંમ તાહરી નેક માહબતનો, છે ખુશીનું ખુદ મુલ,
 ખંદગી તુજ દરગાહપરની છે રાહતનો ગંજ અમુલ.
 ઇઆદ તાહરાં હેસાંનોની—માં ભરીય એવી અસર,
 કે આબદ થાએય કુલ હીણાઓ ને જાય થાયછે કુલ નીચાં સર.
 આસ તાહરા ખંદાને હાં—છે એકજ ચીજ ખુબ પસંદ,
 કે રાત દીન તાહરીજ નહાતનો ખાંધેય દીલપર અંદ.
 ફારેગ રહેય કુલ જગથી તે, ને ફારેગ જાવેદાંન,
 ન છુપું કે ન જાહેર રહે, તે ઉપર અંધાન.
 જોએછે તે હર પલ તુને—ને તુંજ તેહને તાંહાં જોએ,
 એજ ખનાવ પુર રાંનતોરા ભરે કે અંદા રથ પર માએ.
 વાસતે એ રહેમતમંદ રથ—રહેમ કર મુજ પર આસ !
 કે નેક મારગ પર ચાલી હું, પામું ભવની આસ.
 ભમેય જો તુજ દરગાહ પર—આ તકશીર ભરેઓ જાંન,
 કીરપાથી કબુલ તેહને, ને આપ કરવાનું મકાંન.
 દરદી જાંણી દાદ લે તું—કે દાતારછે તુંજ એક,
 તું જેવા દાતાર વીનાં—કાંહાં સોધું કોઈ ખીજો નેક ?
 કાંહાં જાંજી હું કોણને પુછું—ભરંમ—શરંમની વાત ?
 છે જગના બેદનો બંડાર તું તો તુંજ રાખ માહરી લાજ.
 લાજ—કાજ—કરંમ—કીરતી, રીત—રસમ—રસ—કશ,
 •સાયવી—જલવી રાખે તું તોજ ફાંની “મંનસુખ” ટકે બસ.

નાં ૧૬.

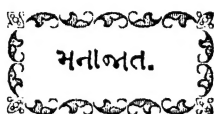
મનાન્ત.

(ઠાહરાની ઢપમાં પહોંચું.)

બધી ચીજમાં તુંછે એ ખોદા ! છે હર જગે હાજર,
 પાણુ નહી દેખાએ—ન સંમજાએ તું, એજ કરાંમતછે સજર.
 આ રંગીન—ઊંચો—ગુંબજ ગોલ, ફરેછે રાત ને દીન,
 તુજ મોહ્યત ખુદ હઈએ ધરી, હર પલ રેહેચ આધીન.
 શાહા—સુખા—ફરેશતા કુલ, ના જીવતી ગરદનપર,
 તોક પરીચ તુંજ હેસાંમની, તો નહી ફરેવે કોઈ સર.
 ધરાવેચ કુલ જીવડાના દીલ તાહરાજ શોકના ડાહગ,
 સગ પેરે આ મીસકીન પરાંણને આપજે ખુદ વફાઈમાં થાગ.
 તુજ હેસાંનની દરબારમાં જે વફાઈ કરે કંમ,
 બદબખતી તેનો શાથી થાએ ને યુરાઈ જોએ હરદંમ.
 જો રાહનુમા થાએ ભાએગ માહરૂં, તો પામું દીલની આસ,
 તુજ તરફ મુજ દીલનો પેઆર—થાએ માહરી હાં રેજી આસ.
 તુજ તરફના પેઆર સીવા, જો દીલ માહરૂં રેહું બેકાર,
 તો જીંદગી માહરી વેરથ જાએ—ને જીવપર રેહું ગુનાહનો ભાર.
 વાસતે તાહરીજ મોહ્યતની—મુજ હાત તલવાર આપ,
 કે આ “મંનસુખી” હાલમાં રહી, કાણું મંનનાં નજીસ પાપ.

નાં ૧૭.

(કાહરાની ઢપમાં પહોંચું.)

એ જાંણુ-અજાંણુના સાથી ભલા, એ ભુલેઆના રાહુપર!
 છે તુજ વરે કુલ હરાતી આ, નીસતીછે તું વગર.
 તુજ નુરની નેક રોશનીથી, રોશનં કર આ આંખ,
 ખાસ મોહબતના પરતાબથી, મીઠાડ દીલની જાંહાંખં.
 “જેમ બદનના સંબંધમાંછે, અંતદીઠ-નીરમલ જન,
 જેમ દીલના ભાગની નજદીકમાં, હવનુછે રેહેણું,
 તે કરતાં વધુ નજદીક-તુંછે નેક દાદાર—
 તોખી વેહેમ—વીચારોની, હૃદયીછે તું બાહાર.”
 જો દુર થાએ મુજથી કુલ આલમ, જો દુર થાએ ખેશી ખાસ,
 પણ બસછે મહને તુજ રખની, નજદીકીની આસ.
 દુર હોએ ઇઆ નજદીકીમાં, આ દુનીઆનાં કુલ જાંન,
 પણ તુજ હેસાંનનાં ખીસતરાપર, જમેચ સઉ એકસાન.
 અભાગી, દુખી તે હવડો જે, તુંથી રેહે અતરંગ.
 તંત-“મંનસુખ” તે તે ભાગવે, જેને દીલ તુજ મેહરનો રંગ.

નાં ૧૮.

અરદીખેશતના પરખ વીરો.

(ખેતો.)

છે જરતોરાવી દીન જગમાં સહ કરતાં ખેરા,
 આજ અરદીખેશ મહીનોને રાજ અરદીખેરા.
 એ દીવસ બલી દીનમાં ગણાંચ્છે પરખ,
 દીનદાર લોકો પુજેચ્છે ખરા દીલથી રખ.
 આતરા રાખેચ્છે સંનમુખ ઝલેદાર તમાં,
 હાઆદ કરેચ્છે નખીને ઈજદના નાંમ.
 તંનં પાક ને મંન પાકથી વીચારેચ્છે પાક,
 ભુંડાં દીલના કાકરના મોહોંપર રેહેચ્છે ખાક.
 રાંત રખ તેનું જેના દીલમાં છે સત,
 સીહા ખખત તે જે ખેદીન ને અપટ.
 નુરી જીવડા તેના જે નુરપર પસંદ,
 નરખનો તે કીડા જાંહાં અંધકારની ધંદ.
 બહોલાચ્છોજ બહોચ્છે-બલાઈ ના કલાંમ,
 કેબલેગાહમાં કરેચ્છે નમરાકાર તમાંમ.
 આતરાવેહરાંમ ગણાંચ્છેચ્છે ખરી કેબલેગાહ,
 બંદગીના મુકાંમની તે ખાલસછે રાહ.
 અસોધથી—સફાઈથી જે ઇછે તાંહાં દાદ,
 પાંમે પલમાં રખથી તે મંનની મોશદ.
 અંજુમંનપર થાચ્છે તે અજીજને આલા,
 પાંમે પેલી જગમાં સુખ—સંપજ આલા.
 વધુ સખુંન શું કેહું હું સીખાંમંજુ દાર,
 બલો “મંનશુખ” તે જેના દીનપર હતપાર.

નાં ૧૯.

પારશીઓને અરજ.

(“સુનીઓ સગ્ગંત તુમસે મેરા એ પેગાંમ હે.” એ વર્ણનપર ગાવું.)

(ગજલ.)

સાંભલો પારસી તમને મારો, આ પેગાંમ છે,
કે સત દીલ વીનાં દીનમાં રેવું, ખીલકુલ હરામ છે,
સાંભલો પારસી તમને મારો, આ પેગાંમ છે,
કે રાસતી વીનાં ચાલવા ખીન, જીંદગી હરામ છે.

પાપથી ડરી રાત દીન પહરી, રખની કરવી સેવારે,
એ સેવામાંજ એ બાધઓ, બહુ જગનો આરાંમ છે,
સાંભલો પારસી તમને મારો, આ પેગાંમ છે,
કે કાફરદીલ નરનાં સરપર, લેઆંતતનો બદ ડાહાંમ છે.

નેકી સીવા કરવી તરફ, નાંલાએક રસંમને,
દીન રીત મુંકી ક રીત કરવી, એ બહુ બુરં તે કામ છે,
સાંભલો પારસી તમને મારો, આ પેગાંમ છે,
કે બેધિમાંની નરનું મોહોડું સદાનું સીહા કાંમ છે.

નીરમલ મને નરમાધથી બળવવાં દીનનાં ફરમાંન,
હોટે સફાઈ દીલે જુઠાઈ, માં ગુનાહઓ તમામ છે,
સાંભલો પારસી તમને મારો, આ પેગાંમ છે
કે દીનનાં કામની ડગાઈમાં, ખીન મારીની ખાંમ છે.

કેઆંત રીત તજી અધરંમ કરી, દીનદારનો પેહેરવો લેખાસ,*
તે છે જેમ સીંહા કાગ—પીછ જોશી મોર નામ લે,
સાંભલો પારસી તમને મારો, આ પેગાંમછે,
ખીન એકીને જગમાં જીવવું માહા પાપીનું કામછે.

સ કાંમ કરવું રખથીજ ઉરવું, સવરગનીજ ધરવી જામેદ,
એ રીતના ગુણમાંજ એ ભાઈ “મંનસુખી” તમાંમછે,
સાંભલો પારસી તમને મારો આ પેગાંમછે,
કે ભણી દીનનાં નખી ઉપર, ખલકની સલાંમછે.

નાં ૨૦.

આએ કાંતો જંદગાની વોરો.

આગલા જમાનાંના તથા હાલના જમાનાંના મલી કુલે
૩૮) આડતીસ અંગરેજી ભાશાના શાએરો અથવા કવી-
ઓનાં જુદાં જુદાં ૩૮) પુસતકો મધેથી ૩૮) મીસરાઓ
એક વીદીઆરથીએ એક વરશ શુધી મેહનત કરીને ચુંટી
કાઢાડેઆ હતા; અને તે ચુંટી કાઢાડવા પછવાડેની તેની મેહ-
નત એવીતો તારીફ લાએક જણાંએછે કે તે દરએક શાએ-
રનો દરએક મીશરો અથવા “લાઈન” એતના વજનમાં તે-
મજ અરથની એપારતમાં ઘરોઘર ગોઠવાઈ સકાએઓછે.

* “કેઆંત રીત”—ઈઆને કેઆંતી પારશીઓની અસલી મોઢા સવાળની અને
ધરમોપણાંની રીત તજી દધને આડે રશતે આલવું તે લાએક નથી.

દરએક લાઈનની પરોશમાં તેના અશલ લખનાર શાએરનું નામ અંગરેજ ભાશામાંજ અતરે જાહેર કીધેલું દાંતાવ વાંચનારાઓના જોએઆમાં આવશે, અને એ દરએક અંગરેજ શાએરની દરએક લાઈનનો ગુજરાતી ભાશાના પેતમાં તરજુમો કરી હુમારા વાંચનારાઓની નજર હજુર આજે મુકેઆછે તેમાં તે મરંજુ પાંમેલા આગલા તેમજ હાલના જીવતા શાએરોની રોવા યજ્ઞવામાં અથવા તેઓના કીમતી શખુંનોતે યનતો અને શરવે પાંતીનો ઘટતો ઈનશાફ આપવામાં હુમોએ કશુર રાખી નથી એવું ખરા કદરદાંત વાંચનારાઓ કબુલ રાખવાને અચકાશે નહી. પેતની તાલ અને તોર મેલવેલી રાખવાને ખાતર બાજી જગોએ રાખદી અરથમાં ફેર રાખવો પડેઆછે, તોબી અશલ લખનાર શાએરની ખરી મતલબને વલગી રેહેવાની કોરોશ કરેઆમાં આવીછે. એ તરજુમાના પેતો શાથે અશલ પેતોનો મુકાબલો કરવા ને શેહેલથી યની શકે એવું વીચારી પેલા ૩૮ શાએરોના અશલ અંગરેજ પેતોબી ચહુરતા ઉતરતા નંમખરો શાથે અતરે ઠાંકી દેખારવાની રજી લીજીએ છઈએ:—

LIFE.

- 1—Why all this toil for triumphs of an hour?
- 2—Life's a short summer, man a flower.
- 3—By turns we catch the vital breath and die—
- 4—The cradle and the tomb, alas! so nigh.
- 5—To be, is better far than not to be,
- 6—Though all man's life may seem a tragedy;
- 7—But light cares speak when mighty griefs are dumb,
- 8—The bottom is but shallow whence they come.
- 9—Your fate is but the common fate of all;
- 10—Unmingled joys here to no man befall,

- 11—Nature to each allots his proper sphere ;
- 12—Fortune makes folly her peculiar care ;
- 13—Custom does often reason over rule,
- 14—And throw a cruel sun shine on a fool.
- 15—Live well ; how long or short, permit to Heaven ;
- 16—They who forgive most shall be most forgiven.
- 17—Sin may be clasped so close that we cannot see its face—
- 18—Vile intercourse where virtue has no place.
- 19—Then keep each passion down, however dear ;
- 20—Thou pendulum betwixt a smile and tear.
- 21—Her sensual snares, let faithless pleasures lay,
- 22—With craft and skill, to ruin and betray ;
- 23—Soar not too high to fall, but stoop to raise.
- 24—We masters grow of all that we despise.
- 25—O, then, renounce that impious self-esteem.
- 26—Riches have wings, and grandeur is a dream.
- 27—Think not ambition wise because 'tis brave,
- 28—The paths of glory lead but to the grave,
- 29—What is ambition ?—'tis a glorious cheat !—
- 30—Only destructive to the brave and great.
- 31—What's all the gaudy glitter of a crown ?
- 32—The way to bliss lies not on beds of down.
- 33—How long we live, not years but actions tell ;
- 34—That man lives twice who lives the first life well,
- 35—Make, then, while yet we may, your God your friend,
- 36—Whom Christians worship, yet not comprehend.
- 37—The trust that's given guard, and to yourself be just ;
- 38—For, live we how we can, yet die we must.

(ઉપલા અંગરેજી ખેતોનો ગુજરાતી ખેતોમાં તરજુમો.)

એક કલાક સારું શું કરવા આ સમયો રંજ, —Young.

હુનાલોએ હંદગી—ધનસાંન કુલનો ગંજ.—Dr. Johnson.

વારા ફરતી જીવીને મરીએમ સદા, —Pope.

છે પારશ્યાંને ધારતી નજદીકજ જગા.—Prior.

મરવા કરતાં જીવવુંએ અતીસ ખેહતર, —Sewel.

નેકે હંદગીએ ગોએઆ સંકટનુ ધર.—Spencer.

મોટા ગંમ છુપાએય તેઆરે નાંધલા બોલેય, — Daniell.
 તલીઉ છાલકું તેથી તેઓ બાહરે પડેય. — Sir W. Raleigh.
 જેવું તાહરું ભેવીસ તેમ સધલાનું જાણુ, — Longfellow.
 વગર ગંમની ખુશીદાર નથી કોઈ જાન. — Southwell.
 કુદરત આપેય દરએકને પોતા જોયું, — Congreve.
 પદસો કરેય પાપી કાંમ વધુ-આશું. — Churchill.
 જીહીત મેલવેય રેવાજ અકલી કાંમપર, — Rochester.
 ને કુગાએય તેની યુમરાહીથી બદ મુરખ નર. — Armstrong.
 મેલવ તું ભલાઈ કરી વધકુંની રાહ, — Milton.
 બખશીશ કરનાર પાંમેય બખશીશનીજ પનાહ. — Bailey.
 પાપ એટલું દાખીએ કે દેખીએ નહી તે, — Trench.
 નજીસ કાંમ હેવું જાંહાં નેકી નહી ટકે. — Somerville.
 દાખજે ગમે એટલોખી વાહલો હવસ, — Thomson.
 છે ગંમને ખુશી વચે તું એક લાલક. — Byron.
 બદ મોજ ખીછવેય મળહની બદ જાલ, — Smollett.
 દગાને કલાથી તે કરેય કંગાલ. — Crabbe.
 જાંચો નહી પણ નીચ થા, જાંચકવાને કાજ, — Massinger.
 જે ચીજ હીણીએય તેનાજ યદએય સરકરાજ. — Cowley.
 ધીકારું છજે તેથી હું ખુદ અસતુતી, — Beattie.
 દાલતછે પાંખદાર ને દમાં ખાખી. — Cowper.
 લાભછે બાહકુર-તેથી ડહેઓ નો જાણુ, — Sir W. Davenant.
 કીરતીનીજ રાહમાંછે ગોહરનું મકાંન. — Gray.
 લાભછે ખરેખર બહુ મોટો ફરેખ ! — Willis.
 મોટાએને બાહકુરેજ થાએય તેથી જેખ. — Addison.

તખત-તાજનો જહલકાટ નથી પાએદાર,—Drydon.
 નરંમ સેજપર નથી ખુદ સુખનો આધાર.—F. Quarles.
 જીવવું નથી વએપર પણ કરણીપરછે,—Watkins.
 અવલતાં શુભ કાંમપર પાછલું જીવતરછે.—Herrick.
 વાસતે કર અને તેમ તું રખ ને મીતર,—W. Mason.
 પુંજેચ જેને “કરીસટી” પણ કુલ ખેખખર.—Hill.
 તે ધર્મિન ખુદ સંભાલી, રહે ધર્માનધાર,—Dana.
 છે જીવવું ગમે તેમ, પણ મરવું પાએદાર.—Shakspear.

નાં ૨૧.

દોષમાઓની જગાના દેખાવપરથી ઉપજતા વીચારો.

(દોહરાની ઢપમાં વાંચવું.)

એ જલ-થલના કીરતાર ભલા, આ સી રીતનોછે દેખાવ !
 કેજેમજેમજોઉચ આકુંગરપર, તેમ તાજ થાએચ આદીલનાધાવ.
 ન કોઈ ખોલે ન બખરે કોઈ, પણ દુખાએચ માહરા કાંન,
 સંમસાનછે હાં ચો તરફ, પણ ધુજેચ માહારો જનન.
 ખીલીજેચ ખોલલું પહરોદીર્ઘ, ને નથી કંઈ કાલાસ—
 ઉગતો શુરીઅ પીઠે તપેચ, પણ નહી દીસતી હાં મંનની આસ.
 કાંહાં સોધું, કાંહાં દોડું હું ? ને કોણને પુછું વાત ?
 ખાલી-ખાલી સઉ દીસેચ, ને મંનમાં થાએચ ધભરાટ.
 આ ઉજડ પાહડ આ શુકાં જહાડ, આ ભંડાર પોકલ કુલ,
 નહી દેખાડતાં નાંમ-નીરાંન, તો કાંહાં ગીઆ જીવો અમુલ ?
 લાખ દર લાખ ધસડાઈ આએઆ, પરઆ કોટ દર કોટ,
 પણ નહી દીસતું ન મલતું કોઈ, ન હીલવતું કોઈ હોટ.

આ ફરવરદીન રાજ, ફરવરદીન માહ, માં આચ્ચિઆચ ફરવરદીઆન,
કે તંન મંનથી કંઈ સેવા કરી, આરાધું ગચ્છલાં રવાન.
નરમીથી નમરાકાર બણી, કરું દાદારને ધમ્માદ,
કે બખ્શિશનો હાત લાખો કરી, લેચ્છે “મંનસુખ” ની દાદ.

નાં ૨૨.

(દોખમા મધેનાં મોટાં માચ્છે કહેલા સખુનો.)

૫૬.

કાં ખોડાચ્છ ચ્છે ગેઆંની તું અતરે-કાંચ્છે ખોડો છે રડતો રે ?* ૨૬.

“આહ ના તું ઠાણા અવસર-તાહરો-કે પાછો નહી તુને મલચે રે,
મરણુ બમે છે માથા ઉપર-તે જટ આવી તુને ધરચે રે.

(કાં ખોડાચ્છ ચ્છે ગેઆંની તું અતરે)

“જેની આલે ધરથી ધુજતી-ને જલ આકચે ભરતા રે,
જેની કુકથી પરવતો ફાટતા-તે નર દીઠાચ્છ મેં મરતા રે.”

(કાં ખોડાચ્છ ચ્છે ગેઆંની તું અતરે)

સમજણુ નથી તો સમજાંજી કેહાંથી-કે લોભે સઉને વાહેઆ રે,
અવલા-સવલા બંધીથી બાંધેઆ-ખુદ હાતેજ બંધાચ્છેઆ રે.

(કાં ખોડાચ્છ ચ્છે ગેઆંની તું અતરે)

કેહો ભધ હવે શું કેહું તમને-કે મોટું તમારું ગેઆંન રે,
પણ તકદીર આગલ કંઈ નહી શુભે-અપટ-આકેલ ચ્છેકસાન રે.

(કાં ખોડાચ્છ ચ્છે ગેઆંની તું અતરે)

* “ પા લાગું હાત જોરી રખાણ, ચેહર કરજે તું તાહરી રે” એ પદના વર્ણન અથવા રાગમાં ગાવું.

ધાંમેઆ તે તો ધુલમાં મલેઆ-હાતમાં નહી એક કોડી રે,
ખાલી હતે ખાલી જપુંચ-તો શું કામ આએ દોડા-દોડી રે.

(કાં ખેડાય એ ગેઆંની તું અતરે)

હાતમાંનો જર માલ હારી ખેઠા-જીધાંજ કામ સઉ કીધાં રે,
શુખનું અંમરત ઢાલી દધને-કુખનાં જેહર કુલ પીધાં રે.

(કાં ખેડાય એ ગેઆંની તું અતરે)

સીખામણ સાંભલો “મંનસુખ” માહથી-ને માનજો સરવે કોષ રે,
લાભ કરશે જે લાભ કમાવા-તે ખેરાશે મુંડી જોઈ રે.”

નાં ૨૩.

ઉપલી ખીનાં વીશે દોખમાં મઘેના મોટાં માએને
“ગેઆંનીએ” આપેલો જવાબ.

ખેતો.

આવાજ તાહરો સાંભલી એ પાંતુ ભલી,
આનંદ મહતે ઉપજી-ટલીચ જંજલી.
કરૂંચ હું નમશકાર તુને વારંમ વાર,
માંનુચ તાહરી નસીહતનો દીલથી આભાર.
સતવંતી નાર ને-સદશુરનાં સંગ,
થી નીપજે છે ક્રાએદા અનેક રંગા રંગ.
અનુભવનુ દાંન ગણાએચ સદા સરસ,
પરનુ દુખ ટાલવામાંજ માહપુનછે યસ.

શુરીઅનુ તેજ ખીલવેચ જેમ મુગંદી કુલ,
તેમ એ પાંતુ કુલ તાહરા સખુંત ખેમુલ,

થી પાંમસે કુલ મુરખના મનો પરકાશ,
 ભુંઘાઈ તણ-પકડસે નેકીનેજ ખાસ.
 દબ્બેઆનોજ રામુદર છે ખુદ તાહરું દીલ,
 અકલનુ ગહુઅર છે તુમાં બહુ અસીલ.
 ટાલેઆતાં તે દલદર અનેક જનોનાં,
 પાણુ સાંભલ ધડા હવે મુજ વચંનોના.

વરસો તક એ બાઈ તુજ ખુબીનુ દફતર,
 વાંચતાં તાં આલંમમાં કુલ નારી ને નર.
 ને કેફી-રંગી શરાબના શીશા મીસાલ,
 જગનાં મોહોડાં રેહતાં ભરપુર ને ખુશાલ.
 કંપાસના કાંટા પેરે-લખનારના હાત,
 તાહરીજ ભલાઈ નોઘવામાં હીલતા દીન રાત.
 વખાણેઆં તેવોએ તુજ કુટુંબનાંજ કામ,
 વખાણીઉ નહી ખોટું પ્રણ ખરૂંજ તમાંમ.

પ્રુલંદ તાહરી પુનીઆદના જાહાડો સીતલ-
 થી આહતાંતાં જગનાં લોક એ રીતનાં ફૂલ,
 કે ફરતા આ આકાશના અંદીઠ બનાવ-
 થી દુખની હરારતમાં થાએ કોઈ ગરકાવ,
 તો આપે તેવો પનાહનો છાએઓ તેને,
 શંભાલે નેક દીલથી-થોડે ઈઆ ધણે.
 પણુ જોઈ જોઆરે મોહુબતને બદલે જસતી,
 મરવતની જગો-ખેવફાઈ કુલ દીડી.

ઉભાઈ તેઆરે ગંમથી કુલ દીલની નદી,
 ફેલાઈ ખુરી દેઆંનતની રેલની બદી.
 ઘોવાઈ ચાલેઆં તમામ દાનાઈનાં દફતર,
 હુબો કુલે સંતોશ ને સખરનો જર.
 હસતાં મોહડાં થાએઆં કાતેલ જેહરથી પુર,
 દીપતી આંખો થઈ રંગીન લોહીથી ચકચુર.
 શુખનો ગંજ લુગાએઓ બદ દગાથી,
 પીતા લુગાએ પુતથી-ને પુત સગાથી.

નીરદોરો પર ફાવેઆ ખુરા નીતીમાન,
 સાહુકારો પર ફાવેઆ પીંડારી પેહલવાન.
 હાતમાનો જર માલ ચારેઓ ઘોરે દીસ,
 ન દાદારની પરવા ન સરકારની રીસ.
 ન દેઆંનત કે મરવત કે મરજદા રહી,
 પેટીમાંની દોલત પરના હાતમાં ગઈ.
 ઉડી તેથી ચો તરફ ખુંમ ને ધભરાટ,
 દુખીઓ કરેછે ફરીઆદ પર ફરીઆદ.

આએ ધુંમતો દરીઓ-આ ફરતો આકાશ,
 ગહવાઈ દેશે તે જગના નેઆધીસની પાસ.
 કે કેમ મારેચ દુખીઆંઓ હા-ઉપર હા,
 પોકારેછ કેમ હરદંમ ખોદા ઈઆ ખોદા.
 અકસોસ કેં ફરેબના સીહા દરીઆવ,
 માં ખેરખાહીની કીશતી ગઈ તમાંમ ગરકાવ!

અફસોસ કે નામ અને નેઆંમત તમાં,
તુ આઈજી એકાએક ફરેબથી અંજાંમ !

અફસોસ કે બખતનુ પંખી નીરદોશ,
દગાની જલમાં પડીજીછે બેહોશ !
અફસોસ કે બીન જલ ને બીન દાણે તે,
રડતું બલતું ફાંદામાં રાત-દીન તફડે !
અફસોસ કે ભીંજાએલાં પાંપણના હાત,
તાહરે આંગણે છટકાવ કરે દીન ને રાત !
અફસોસ કે રંગીલી આંખનો શુરમો,
પટકાઈ પડે તાહરાં રેહઠાંણની ધુરમો !

અફસોસ કે નીરાશ પણ અમુલા જાંન,
ની નહી મલે તું જેવી કોઈ નગેહબાન.
તું જોઈ લે કે નેકી ને-સફાઈની વાત,
ને શું નીસખત છે ખાલેસ લુઆઈની સાત.
તું જોઈ લે કે શેતાની હીલા-હરકત,
ને શું છે ભલાઈ ભરી ચાલશે નીસખત.
તફાવત છે કેહવો-ને કેટલો તે જો,
તું નહી જોએ એ ચીજો. તો કોણ જોએ બીજો.

હરગીજ તું નો રાખતી એવી જામેદ,
કે દુખી થાએલા શીર નરો છુપાવશે ભેદ.
સખુરી ને કરારથી બેશરો ગુપત,
ધ્રિઆ આરાંમ ને ખાબમાં રહી ખાશે ગફૂલત.

પણ સખર-ને ખાખ અને કરાર-આરાંમ,
ખીલકુલ છે એવા નરો ને હરાંમ.
સખર શું-ખુવાખ શું-ને શું છે આરાંમ,
તે એ જાતના નર ને છે અંનજાંણુ તમામ.

વાસતે એ પુતવંતી-ધનવંતી મા,
ઉતાર માહરી અરજ સફાઈથી દીલમા.
સોગંત તુને આપુંચ હું તાહરાં પુનના,
સોગંત તુને ખુદ તાહરાં જન-ફરજનના.
સોગંત તુને નેક તાહરા ભરથારના છે,
સોગંત તુને કુટુંબ-પરીવારના છે.
કે હકથી-ઈનસાફથી-તું મુનસફી કર,
અગર જગથી નહી તો તે દાદારથી ડર.

નાં ૨૪.

(૫૬.)

એ સતવંતી-એ સકરમી-એ પરદુખભંજન નાર રે,
અતી અદનાં આનંદ પાંમાં, તુંથીજ પરઆં પાર રે.

(એ સતવંતી)

પણ અવલાં વચન હમણાં ખોલાએ, પીઠે હસી થાએ રે,
ખુખી તમામ એઆંનત ગણાએ-તેનો કરે ઉપાએ રે.

(એ સતવંતી)

જે જન સાંભલે “મંનસુખીયા” વાત, તે હરગીજ દુખી ન થાએ રે,
ભજન ભણે જે સુખ વચનનાં, તે વધકુદ ચાલેઆ જાએ રે.

(એ સતવંતી)

નાં ૨૫.

ઉપલી ખીના વીસે મોટાં માએ આપેલો ઉતર.

• (સાદી કવીતા)

એ તીખી જ્યાંનના-એ તેજ ગનેઆનના બાઈ!
જનને જલાવનારા તાહારા આ સજ્જનોથી,
કોઈખી વસતુ વગર ગંમની દીસતી નથી.
કોઈખી ચીજમાં મહને ગમત પડતી નથી,
જાંહાં જોઈએ તાંહાં ઉદાસી દીસે છે,
જેમ વીચારુંએ તેમ નીરાસી જણાએ છે.
ખુરાં ફીતુરે જેહારે ભલાએ કરે,
ભએઅંકાર દગા જેહારે સાહુકારે રમે,
તેઆરે સરદારેની હોરમત અને જુજરગોની મરવત તરફ,
કુખીઆએ કડવી નજરથી જોએ તેમાં અજબ શું?

સંતોરા તજ લોભને આડે મારગે ગીઆથી,
મુરાકેલીના ફાંસા જીવની હલકમાં પેઠાએ એ ખરું છે.
પણ એ હાલતમાં હુલસાઈ જોઈતી નથી,
કજુલ કરું છેડે કે જાંહાં ભલાઈ ને સફાઈ છે.
તાંહાં ગોસપંદ પેરે ગેઆંનીઆ તાપે રેહ છે,
પણ ખાલલી લુઆઈના દેખાવથી તેઆ-
નર સહીઆ પેરે જીગરનુ લોહી પીનારા થાએ છે.
મોટાઈ અને ગરૂની દડી આકૃતાપ તલક ઉડારવી,
તે સફાઈ અને નમંતાઈની ચોગાંનનુ કામ છે,
પણ એથી ઉલટા ખવાસમાં, હીનપસતી અને બદખખતી છે.

હકદાર હાજતમંદોની તરફ તોછડાઇથી જોવું,
 તે માન અને ધમાનની ક્રીસતીને ફના અને ફજોતીના
 અરાખાપર અઠડાવવા અરોપર છે.
 આ વેહતા વખતના ફરેખી દોરમાં,
 ખુનીઆદબદખ્યોને સર એજ ફરજ છે કે
 તોફાનના વંમલમાં ગોતાં ખાએમાં છતાં,
 બલાઈ અને ખુખીના ક્રીનારાની પાર ઉતરવાથી
 નીરાસ નહી થવું,-સખખ કે બેઉ જગની
 સલામતીના સઉથી સરસ ક્રીનારે તે-
 મીતરે સથની વફાઈ ને સુદધ્યા સાથની બલાઈછે.

પણ અરતી ચેરાગની મીસાલ જે લોકો-
 સરકસી કરેછે-તેવોને સેવટે બલી ખાકજ થવું પડેછે.
 અરગરાતે તાલેના વખતમાં, અરે ડાપણુ,-
 ધીરજ અને સમજ બરેઓ મીજજ રાખવામાં છે.
 એ રીતનો મીજજ એક ક્રીમીઆગરની પડે-
 એક ફકીરનેખી શેવટે રાજ ખખશી ધંતવંત,-
 અને એક દરદીને આરામ ખખશી મધંત કરેછે.
 કેઆમતને દાહાડે તેજ બદકારેને અરી રાહત-
 મલનાર નથી, કે જેઓએ ગરીબોની કમાઈનો,-
 હલાલ આટો, ઠગાઈના હરાંમ પાણીમાં રાંધી ખાધાછે.

નાં ૨૬.

(ગજલ.)

ગંમનો આતમ જલતો રાખેચ, આ માહરાં બદંનનો જાંત,
આ કડવાં આંશુ હરદંમ ટપકેચ, તેખી તું તે ગંમથીજ જાંણુ.

(ગંમનો આતરા જલતો રાખેચ)

પારધી પેરે દગાથી ખણી-બદ લાભના આતરાની આહ,
મોરાદનો શેકાર હરદંમ તેમાં, બલી-બલી થાએચ ખુરીઆંન.

(ગંમનો આતરા જલતો રાખેચ)

ઘાતકી-જંગલી ખાળે પેરે, આંખો સીવી નો રેહો અપંગ,
દાંનાઈ-દરીઆફ વાપરી આપો “મંનસુખીઆ” વચનપર કાંન.

(ગંમનો આતરા જલતો રાખેચ)

નાં ૨૭.

(૫૬)

“સુખ-કુખ મનમાં ન લાવીએ-ભવ સાથે તે ઘડેઆં,
ટાલેઆં તે કોઈનાં ટલસે નહી-રખજીનાં તે જડેઆં.”

(શુખ-કુખ મંનમાં ન લાવીએ)

નેપોલીઅંન જેવો શાહ નહી, “ઘડિજીન” જેની રાંણી,
ભુખાં-કુખાં હર જગે ભટકાં, ન કંઈ અંન-ન પાંણી.

(શુખ-કુખ મંનમાં ન લાવીએ)

“વીકટર” સરખી રાંણી નહી, રખજી જેનાં સવામી,
“આલખરટ” લુટેઆ જમરાએ-ભવનું કુખ તે પાંખી.

(શુખ-કુખ મંનમાં ન લાવીએ)

નરે શુખી તે જંનને જાંણ-શુધ જેનાં અંતર જાંખી,
ભણે “મંનસુખ” મોટાં માએ સંગ, -સખુન નવા ને નાંખી.

(શુખ-કુખ મંનમાં ન લાવીએ)

મનસુખી મનાજત અને અરજ મુજરીના આંક પેહલલાનું સાંકળીઊં.

સફ.

નાં ૧.—ખોદાતાલાની તથા પેગં મબરની ઈઆદમાં (ખેતો).....	૩
નાં ૨.—મનાજત, ખોદાતાલાથી મદદ ચાહવા વીશે (ખેતો).....	૪
નાં ૩.—મનાજત, મુશકેલીનું આસાંન ચાહવા વીશે (ખેતો).....	૬
નાં ૪.—આતશની શનમુખ ઉમા રહીને ખોદાની બંદગી કરવા વીશે....	૭
નાં ૫.—મનાજત, ખોદાતાલાથી રેહમ ચાહવા વીશે (ખેતો).....	૮
નાં ૬.—મનાજત, ખોદાતાલાથી મુનાહતી માંફી ચાહવા વીશે.....	૧૦
નાં ૭.—મનાજત, નાંઊમેદીમાં ખોદાની કુમક ચાહવા વીશે.....	૧૧
નાં ૮.—મનાજત, ખોદાતાલાથી બખસેશ ચાહવા વીશે.....	૧૨
નાં ૯.—પારસીઆનાં દોખમાંની જગાના દોખાવ પરથી ઉપજતા વીચારો..	૧૩
નાં ૧૦.—દોખમાંના કુંગર પરનાં મોઠાં માંએને સવાલ (ગીત).....	૧૮
નાં ૧૧.—દોખમાં મધેનાં મોઠાં માંએને આપેલો જવાબ (૫૬).....	૧૯
નાં ૧૨.—દોખમાં મધેનાં મોઠાં માંએને આપેલો બીજો જવાબ (૫૬).....	૨૦
નાં ૧૩.—મનાજત, નવાં વરસને દીને પહલવાની (ખેતો).....	૨૧

આંક ખીજનું સાંકળીઊં.

નાં ૧૪.—મનાજત, કુખનું નીવારણ ખોદાથી ચાહવા વીશે (ખેતો).....	૨૭
નાં ૧૫.—મનાજત, ખોદાની ઈઆદથી થતી બરકત વીશે (દોહરા).....	૨૯
નાં ૧૬.—મનાજત, ખોદાતાલાનું હેસાંન કબુલવા વીશે (દોહરા).....	૩૦
નાં ૧૭.—મનાજત, ખોદાની નજદીકી અને રેહમન વીશે (દોહરા).....	૩૧
નાં ૧૮.—આતશનાં પહરખ વીશે (ખેતો).....	૩૨
નાં ૧૯.—પારસીઆને નસીહત ભરી અરજ (ગજલ).....	૩૩
નાં ૨૦.—આએ ફાંની છંદગી વીશે (ખેતો).....	૩૪
નાં ૨૧.—દોખમાંની જગા પરથી ઉપજતા વીચારો (દોહરા).....	૩૮
નાં ૨૨.—દોખમાં મધેના મોઠાં માંએની નસીહત (૫૬).....	૩૯
નાં ૨૩.—મોઠાં માંએને ગેઆંનીએ આપેલો જવાબ (ખેતો).....	૪૦
નાં ૨૪.—ઉપલીજ બીનાંને લગતા સખુતોનું (૫૬).....	૪૪
નાં ૨૫.—મોઠાં માંએની દલગીરીના સખુતો (સાદી કરીતા).....	૪૫
નાં ૨૬.—દગાથી ઉપજતા ગંમ વીશે સખુતો (ગજલ).....	૪૭
નાં ૨૭.—સુખ-કુખ કંજના લેખ મુજબજ થાએછે તે વીશે (૫૬).....	૪૭

